*Anita Marta Klimas**

OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH W DZIAŁALNOŚCI ZWIĄZKÓW WYZNANIOWYCH W POLSCE PO WEJŚCIU W ŻYCIE PRZEPISÓW UNIJNEGO ROZPORZĄDZENIA NR 2016/679

WPROWADZENIE

Związki wyznaniowe, wykonując funkcje religijne, dokonują procesu przetwarzania danych osobowych, w tym danych odnoszących się do przekonań religijnych swoich członków, jak również i innych osób.

Od dnia 25 maja 2018 r. w całej Unii Europejskiej obowiązują przepisy ogólnego rozporządzenia o ochronie danych osobowych[1]. Rozporządzenie nr 2016/679 zostało przyjęte celem wprowadzenia spójnej polityki w obszarze prawa podstawowego do ochrony danych osobowych. Obowiązujące dotychczas ramy prawne nie zapobiegły rozdrobnieniu sposobów realizacji ochrony danych osobowych w całej UE, ugruntowaniu niepewności prawnej oraz rozpowszechnieniu istniejącego w społeczeństwie poglądu, według którego z prowadzoną w Internecie działalnością wiążą się istotne ryzyka[2]. Stało się to bodźcem do stworzenia silniejszych, bardziej harmonijnych ram ochrony danych w Unii Europejskiej, które miały umożliwić rozwój gospodarki cyfrowej na rynku wewnętrznym, zapewnić osobom fizycznym kontrolę nad ich własnymi danymi oraz wzmocnić pewność prawną i praktyczną dla przedsiębiorców i organów publicznych.

Mankamentem ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych[3], która stanowiła wykonanie dyrektywy 95/46/WE[4], okazał się brak

* ORCID 0000-0001-6793-237X, e-mail: kontakt@adwokat-klimas.pl

1 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz. Urz. UE L z 2016 r. Nr 119, s. 1; dalej: RODO, rozporządzenie unijne, rozporządzenie nr 2016/679).

2 Specjalna ankieta Eurobarometru (EB) nr 359, *Ochrona danych i tożsamość elektroniczna w UE (2011)*.

3 Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 1997 r. Nr 133, poz. 883, dalej: u.o.d.o.).

4 Dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (Dz. Urz. UE L z 1995 r. Nr 281, s. 31; dalej: dyrektywa).

wewnętrznych, wyspecjalizowanych organów nadzoru. Zasady dyrektywy nie spełniły do końca swoich pierwotnych założeń, w wyniku czego nie uniknięto fragmentaryzacji.

Fundamentalną różnicą dotyczącą rozporządzenia, w porównaniu z wcześniej obowiązującą dyrektywą 95/46/WE, jest rodzaj samego aktu normatywnego. Na zasadzie art. 288 TFUE[5] rozporządzeniu nadano ogólny zasięg obowiązywania, wiąże ono w całości – tzw. *direct effect*. Oznacza to przy tym redukcję różnic w poziomie ochrony danych osobowych w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej, zagwarantowanie jednolitości stosowania prawa, a także wykształcenie mechanizmu spójności[6]. Wskutek tego doszło do ujednolicenia stosowania prawa na całym terytorium Unii Europejskiej i zlikwidowania różnorodności ustawodawstw państw członkowskich w obszarze ochrony danych osobowych. Dyrektywa 95/46/WE jawiła się jako akt harmonizacji minimalnej, zobowiązując tylko do wdrożenia stosownych środków wyznaczających dolny pułap ochrony, natomiast w pozostałym zakresie pozostawiała krajom członkowskim swobodę, mając na względzie bardziej restrykcyjne uregulowania[7]. Dyrektywa 95/46/WE różniła się od rozporządzenia w tym zakresie, że zobowiązywała państwa członkowskie do osiągnięcia wskazanych w niej celów, niemniej jednak wskazywała na najniższy wymagany poziom dostosowania i dawała możliwość unormowania konkretnej dziedziny w stopniu jedynie przekraczającym symboliczne wymagania, co prowadziło do powstawania pewnych dyferencjacji pomiędzy przepisami prawnymi w danych państwach. Oprócz tego wspomniana dyrektywa nie egzekwowała od państwa członkowskiego narzuconej formy i środków prawnych wdrażania jej postanowień[8].

Bezpośrednie, a co za tym idzie jednolite i równorzędne stosowanie przepisów rozporządzenia przez kraje członkowskie wyłącza powstawanie rozbieżności między obszarami ochrony danych w Unii Europejskiej. Unijny system ochrony danych osobowych, oparty na przepisach rozporządzenia, jest co do zasady wspólnym dla wszystkich krajów członkowskich Unii Europejskiej zbiorem reguł przetwarzania danych osobowych, zobowiązań administratorów danych oraz praw przysługujących podmiotom danych.

5 Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 25 marca 1957 r. (Dz. Urz. UE C z 2016 r. Nr 202, s. 47).

6 P. Makowski, *RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz,* red. E. Bielak-Jomaa, D. Lubasz, Warszawa 2017, art. 63.

7 *RODO – Co zmienia nowe prawo o ochronie danych osobowych?,* https://geobid.pl/aktualnosci/rodo-co-zmienia-nowe-prawo-o-ochronie-danych-osobowych [dostęp: 22 lipca 2025 r.].

8 M. Krzysztofek, *Ochrona danych osobowych w Unii Europejskiej po reformie. Komentarz do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679,* Warszawa 2016, s. 4.

Zamierzeniem autorki jest analiza statusu prawnego związków wyznaniowych wynikającego z unijnego rozporządzenia, a także warunków, jakie stawiają przepisy RODO wobec ich prawa wewnętrznego.

I. ZASADY OCHRONY DANYCH OBOWIĄZUJĄCE ZWIĄZKI WYZNANIOWE A ZASADA AUTONOMII I NIEZALEŻNOŚCI

Artykuł 91 rozporządzenia nr 2016/679 zatytułowany: „Istniejące zasady ochrony danych obowiązujące kościoły i związki wyznaniowe" ma niebywałe znaczenie z punktu widzenia związków wyznaniowych. Zgodnie z ust. 1: „Jeżeli w państwie członkowskim w momencie wejścia niniejszego rozporządzenia w życie kościoły i związki lub wspólnoty wyznaniowe stosują szczegółowe zasady ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem, zasady takie mogą być nadal stosowane, pod warunkiem że zostaną dostosowane do niniejszego rozporządzenia". Dodatkowo, zgodnie z ust. 2, muszą poddać się nadzorowi niezależnego organu nadzorczego, który może być organem odrębnym. Niniejszy przepis prawny pozostawia krajom członkowskim określenie sposobu powołania rzeczonego organu nadzorczego, z tym jednak zastrzeżeniem, że spełnia on warunki z rozdziału VI rozporządzenia nr 2016/679, który nosi tytuł: „Niezależne organy nadzorcze". Organ odrębny nie musi mieć państwowego charakteru, aczkolwiek z pierwotnego brzmienia regulacji zlikwidowano element bezpośrednio odnoszący się do statuowania go przez związki wyznaniowe[9]. Stąd też pozostawiono tę kwestię do rozstrzygnięcia przez przepisy wewnętrzne związków wyznaniowych.

Powyższe oznacza, iż związki wyznaniowe podlegają nie tylko pod zakres przedmiotowy rozporządzenia, ale od dnia stosowania jego regulacji prawnych państwowe organy ochrony danych osobowych posiadają w tej kwestii pełną jurysdykcję, pod warunkiem że związek wyznaniowy nie wprowadzi do swojego wewnętrznego porządku prawnego odpowiednich przepisów ochrony danych osobowych i niezależnej instytucji powołanej do nadzoru nad ich przestrzeganiem. Art. 91 RODO wypełnił lukę, która istniała w związku z ograniczonym nadzorem państwa nad przetwarzaniem danych przez związki wyznaniowe, z jednoczesnym zachowaniem ich autonomii.

Motyw 165 preambuły unijnego rozporządzenia nr 2016/679 zakazuje przepisom RODO naruszać status przyznany związkom wyznaniowym na mocy przepisów prawa konstytucyjnego krajów członkowskich, co znalazło swoje

9 Zob. A. Dmochowska, M. Zadrożny, *Unijna reforma ochrony danych osobowych. Analiza zmian*, Warszawa 2016, s. 136–148.

potwierdzenie w art. 17 Traktatu o funkcjonowaniu UE, który w ust. 1 reguluje, że: „Unia szanuje status przyznany na mocy prawa krajowego kościołom i stowarzyszeniom lub wspólnotom religijnym w Państwach Członkowskich i nie narusza tego statusu". Odnosząc się do tych regulacji, zgodnie z art. 25 ust. 3 ustawy zasadniczej[10], „stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są kształtowane na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie, jak również współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego". Pojęcie autonomii innymi słowy oznacza, iż związek wyznaniowy w swojej organizacji wewnętrznej rządzi się swoimi prawami, w tym statuuje prawa i obowiązki swoich członków[11]. Autonomia związków wyznaniowych przejawia się także w poszanowaniu ich niezależności[12]. Co do zasady państwo nie ingeruje w działalność religijną związku wyznaniowego, z uwagi na realizację wolności sumienia i religii. Na gruncie przepisów prawnych u.o.d.o., a tym samym uchylonej dyrektywy 95/46/WE, prawo do ochrony danych osobowych nie było wyłączone spod kognicji władz RP[13]. Autonomia związku wyznaniowego nie mogła być rozumiana jako pozbawienie państwa suwerenności[14].

Od dnia wejścia w życie przepisów rozporządzenia nr 2016/679 związek wyznaniowy podlega Prezesowi Urzędu Ochrony Danych Osobowych, tj. PUODO. Kontrola związku wyznaniowego przez publiczny organ nadzoru rzeczywiście jest rozwiązaniem nieco nietypowym na tle dotychczasowej praktyki. Zagadnienie to rozpatrywane w sposób indywidualny mogłoby zostać potraktowane jako przejaw naruszenia sfery autonomicznej. Takie działanie jest dopuszczalne jedynie w przypadku, gdy związek wyznaniowy nie podejmie rozsądnych działań odnoszących się do ochrony danych osobowych, czyli świadomie zrezygnuje z autonomii. To oznacza, że ingerencja jest wówczas możliwa, ale z pola widzenia nie należy tracić treści art. 53 ust. 7 ustawy zasadniczej, stanowiącego, iż czynności nadzoru nie mogą prowadzić do ujawnienia światopoglądu, przekonań religijnych bądź wyznania osób trzecich. W praktyce takie podejście może spowodować, że przeprowadzenie standardowej kontroli przez publiczny organ nadzoru okaże się niemożliwe. Z tego też powodu przepisy RODO należy uznać za zgodne z obowiązującymi normami konstytucyjnymi.

Zatem wprowadzenie przez polski związek wyznaniowy szczegółowych zasad ochrony danych osobowych uwzględniających regulacje unijnego rozporządzenia,

10 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, dalej: Konstytucja RP, ustawa zasadnicza).

11 M. Pietrzak, *Prawo wyznaniowe,* Warszawa 2003, s. 230–231.

12 J. Krukowski, *Prawo wyznaniowe,* Warszawa 2006, s. 64–66.

13 M. Hucał, *Ochrona danych osobowych w związkach wyznaniowych w świetle unijnego rozporządzenia nr 2016/679,* „Studia z Prawa Wyznaniowego" 2017, t. 20, s. 189.

14 Wyrok NSA z dnia 24 października 2013 r., sygn. akt I OSK 1828/12, Legalis nr 806801.

jak też powołanie niezależnego organu nadzorczego wyłącza, po pierwsze, obowiązywanie RODO w sferze autonomii i niezależności związku wyznaniowego, a po drugie – możliwość ingerencji państwa, z dniem przyjęcia takich regulacji prawnych oraz włączenia pod jurysdykcję rzeczonego organu nadzorczego.

II. OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH W PRAWIE WEWNĘTRZNYM ZWIĄZKÓW WYZNANIOWYCH

Istnieje sposób, aby związki wyznaniowe nie podlegały organom administracji publicznej w zakresie ochrony danych osobowych. Wówczas są zobowiązane do wprowadzenia wewnętrznych, transparentnych zasad ochrony danych osób fizycznych w związku z ich przetwarzaniem. Przepisy te mogą być jednolite dla całego związku wyznaniowego. Rozporządzenie nr 2016/679 nie nakłada jednak obowiązku stosowania jednej regulacji dla wszystkich osób prawnych danego związku wyznaniowego. Sytuacją prawnie dopuszczalną jest też taka, w której taka sama regulacja zostanie przyjęta przez więcej niż jeden związek wyznaniowy, pod warunkiem że odpowiada ona rozwiązaniom organizacyjnym i technicznym każdego z nich.

Nie lada wyzwaniem może okazać się pogodzenie przepisów wewnętrznych związków wyznaniowych z przepisami unijnego rozporządzenia. W tej materii istnieją rozbieżne głosy. Jedni twierdzą, że zakres dostosowania powinien obejmować całość przepisów RODO, a inni, iż nie wszystkie wymogi RODO winny zostać wprowadzone do prawa wewnętrznego związków wyznaniowych. Członkom związków wyznaniowych przysługuje bowiem uprawnienie zrzeczenia się określonych praw, m.in. wynikających z unijnego rozporządzenia, dotyczących procesu przetwarzania ich danych osobowych. Jednakże w prawie wewnętrznym powinno się dokładnie określić przedmiotowe uprawnienia oraz ustalić procedury, które służą efektywnemu dochodzeniu tych praw[15]. Zrzeczenie się danego prawa przez członka zarządu może wystąpić, gdy jest to niezbędne dla realizacji celów statutowych. Zachowana powinna być przy tym szczególna forma oświadczenia[16]. Czynność zrzeczenia ma charakter wewnętrzny. Wynika z zasady ochrony autonomii i niezależności związku wyznaniowego.

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że powyższą rozbieżność należy interpretować w kontekście występującego konfliktu pomiędzy prawami podstawowymi, tj. między prawem do prywatności a wolnością sumienia i wyznania.

15 A. Mezglewski, *Perspektywa i zakres implementacji nowych przepisów Unii Europejskiej dotyczących przetwarzania danych osobowych przez związki wyznaniowe* [w:] *Ochrona danych osobowych w Kościele,* red. S. Dziekoński, P. Drobek, Warszawa 2016, s. 50.

16 Wyrok WSA w Warszawie z dnia 31 marca 2017 r., sygn. akt II SA/Wa 1905/16, Legalis nr 1603342.

Związek wyznaniowy, określając swój porządek wewnętrzny, w którym powinno uwzględnić się treści unijnego rozporządzenia, musi kierować się zasadą proporcjonalności.

Regulacja wewnętrzna, w oparciu o motyw 14–15 RODO, ma obejmować zakresem przedmiotowym ochronę danych osób fizycznych, a nie osób prawnych, bez względu na ich obywatelstwo lub miejsce zamieszkania. Ochrona osób fizycznych ma zastosowanie do zautomatyzowanego przetwarzania danych, tj. systemów informatycznych, lub do przetwarzania ręcznego, tj. kartotek parafialnych w formie papierowej. Pojęcie przetwarzania reguluje art. 4 pkt 2 RODO – należy przez to rozumieć każdą czynność wykonywaną na danych osobowych, począwszy od ich zebrania do momentu zniszczenia. Prawodawca pozornie definiuje proces samego przetwarzania. W rzeczywistości, jak wynika z treści definicji, ma na myśli przetwarzanie danych osobowych. Zgodnie z tym regulacje wewnętrzne powinny obejmować prowadzenie ksiąg metrykalnych, kartotek parafialnych, jak też innych rejestrów, np. osób opłacających składki kościelne, wstąpień do związków wyznaniowych i wystąpień.

Z przetwarzaniem danych osobowych nierozerwalnie łączy się też pojęcie administratora danych osobowych. W przypadku związku wyznaniowego administratorem może być związek wyznaniowy jako całość, jak również niewykluczone są jego osoby prawne i wyznaniowe jednostki nieposiadające osobowości prawnej, tj. np. diecezje, parafie. Rzadko zdarza się jednak, aby związki wyznaniowe przekazywały dane innym podmiotom. Stanowi to pewnego rodzaju ułatwienie, gdyż w prawie wewnętrznym związku wyznaniowego wystarczające jest wtedy stwierdzenie, iż w danej osobie prawnej nie stosuje się takich praktyk, stąd też nie jest konieczne szczegółowe regulowanie tejże tematyki. To oznacza, że po dniu wejścia w życie przepisów unijnego rozporządzenia nie jest możliwe jedynie ogólne odesłanie do zasad z przedmiotowego aktu prawnego[17]. Zaleca się, aby związek wyznaniowy wskazał, jakiego rodzaju dane wrażliwe ma zamiar przetwarzać oraz do jakiego celu chce je wykorzystać. Przepisy rozporządzenia nr 2016/679, a konkretnie art. 9, formułują zakaz przetwarzania danych osobowych ujawniających informacje na temat przekonań religijnych, stanu zdrowia, orientacji seksualnej.

Od powyższej zasady przewidziano wyjątek. Zakaz można ominąć, gdy dana osoba wyraziła na to zgodę lub sama rozpowszechniła takie informacje, przy zachowaniu starannych zabezpieczeń. Przy czym przetwarzanie powinno odnosić się do członków bądź byłych członków tego podmiotu lub osób utrzymujących z nim, w związku z jego celami, regularne kontakty. Przepisy rozporządzenia nr 2016/679 doprecyzowały reguły przetwarzania dotyczące byłych członków związku

17 M. Krzysztofek, dz. cyt., s. 4.

wyznaniowego, które na gruncie u.o.d.o. i uchylonej dyrektywy 95/46/WE rodziły zastrzeżenia. Do kręgu osób utrzymujących stałe kontakty ze związkiem wyznaniowym zalicza się też te, które miały z nim styczność jednorazową, co może wzbudzić pewne wątpliwości. Stały kontakt sprowadza się do istnienia więzi pomiędzy podmiotem danych a związkiem wyznaniowym, realizującym swoje funkcje religijne. Przykładem jest przetwarzanie danych osób, które są świadkami przyjmowanego sakramentu, nawet jeśli w późniejszym czasie nie kontynuują swoich relacji z danym związkiem wyznaniowym[18].

Przepisy rozporządzenia nr 2016/679 nakładają obowiązek uwzględniania ochrony danych osobowych już na etapie projektowania określonych rozwiązań oraz stosowania zasady domyślnej ochrony danych[19]. Zgodnie z art. 24 RODO administrator danych osobowych jest odpowiedzialny za wdrożenie odpowiednich środków technicznych i organizacyjnych oraz poddanie ich przeglądom oraz uaktualnieniu. W prawie wewnętrznym związku wyznaniowego należy określić takie środki, jak też zasady ich przeglądu. Oprócz tego prawo wewnętrzne winno również wskazywać powiadamianie niezależnego organu nadzoru oraz podmiotu danych o naruszeniach ochrony przetwarzania tych danych (art. 33, 34 RODO). Każdy administrator powinien także prowadzić rejestr czynności przetwarzania danych osobowych (art. 30 RODO). Na związek wyznaniowy nałożono też obowiązek wyznaczenia inspektora ochrony danych, jeśli przetwarza dane o dużej skali. Unijne rozporządzenie nr 2016/679 nie zawiera definicji legalnej tego pojęcia[20]. Kierując się doświadczeniem życiowym, można jednak uznać, iż jeżeli związek wyznaniowy nie przetwarza danych osobowych inaczej niż przez operacje dokonywane przez jednego duchownego, to nie jest wymagane powołanie tego organu. Mimo wszystko zaleca się powołanie wyznaniowego inspektora ochrony danych osobowych przez największe związki wyznaniowe. Inspektor ochrony danych powinien podlegać najwyższemu kierownictwu administratora, np. biskupowi, episkopatowi, naczelnej radzie kościoła, synodowi, konferencji, konsystorzowi.

18 P. Mazurkiewicz, *Ochrona danych osobowych w Kościołach i związkach wyznaniowych w świetle Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)* [w:] *Ochrona danych osobowych w Kościele…*, dz. cyt., s. 31.

19 M. Bienias, *Ochrona danych osobowych w fazie projektowania oraz domyślna ochrona danych (privacy by design oraz privacy by default) w ogólnym rozporządzeniu o ochronie danych*, „Monitor Prawniczy" 2016, nr 20, s. 55.

20 W pracach legislacyjnych podkreślano, że za pojęciem „dużej skali" kryje się przetwarzanie danych przynajmniej 5 tys. osób. Zob. K. Syska, *Administrator bezpieczeństwa informacji a inspektor ochrony danych – porównanie przesłanek powołania, statusu i zadań* [w:] *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Aktualne problemy prawnej ochrony danych osobowych 2016*, red. G. Sibiga, Warszawa 2016, s. 76.

III. NIEZALEŻNY ORGAN NADZORU W ZWIĄZKU WYZNANIOWYM

Jednym z mechanizmów prawnych, który ma służyć zagwarantowaniu i egzekwowaniu praw podmiotu danych, jest skarga do organu nadzorczego. Legitymacja czynna, tj. prawo do wniesienia skargi do organu nadzorczego, przysługuje wobec tego osobie, której dane osobowe objęte są ochroną. Podstawą wniesienia skargi jest subiektywne przekonanie, że proces przetwarzania danych osobowych osoby, której dotyczą, jest niezgodny z przepisami rozporządzenia unijnego[21]. W ramach swojej autonomii związek wyznaniowy może stworzyć sposobność zaskarżenia wydanej decyzji przez niezależny organ nadzoru np. do sądu kościelnego.

Właściwość miejscowa organu, do którego skarga może zostać złożona, nie została w precyzyjny sposób określona. Ogólnie rzecz biorąc, art. 77 ust. 1 RODO reguluje, że skargę można wnieść do organu nadzorczego każdego państwa członkowskiego. Może być to organ właściwy ze względu na miejsce zwykłego pobytu podmiotu danych, miejsce pracy, ale też miejsce popełnienia naruszenia. Posłużenie się sformułowaniem „w szczególności" wskazuje na dowolność organu nadzorczego, do którego osoba, której dane dotyczą, może wnieść skargę. Powinien jednak zaistnieć związek pomiędzy osobą bądź czynem a krajem, w którym znajduje się siedziba wybranego organu nadzorczego. Taki sposób określenia jest przydatny w sytuacji skargi na podmiot, który nie ma jednostek organizacyjnych na terenie Unii Europejskiej. Pokrzywdzony będzie uprawniony do wniesienia skargi w państwie miejsca zamieszkania, pracy lub tam, gdzie w jego ocenie nastąpiło ewentualne naruszenie. Jeżeli pokrzywdzonym będzie osoba mająca obywatelstwo państwa trzeciego, przebywająca na terenie Unii Europejskiej w celach np. turystycznych, to powinna kierować się ostatnim z wymienionych kryteriów. Z drugiej strony definicja organu, którego sprawa dotyczy, może sugerować, iż skargę można wnieść w wybranym organie nadzorczym[22].

Bliski powyższemu zagadnieniu jest rozdział VI RODO, w którym zostały określone warunki, jakie musi spełniać wyznaniowy organ nadzoru. Jednym z ważniejszych kryteriów jest niezależność. Niezależność organu stanowi jeden z fundamentów europejskiego systemu prawa ochrony danych osobowych. Stanowi warunek konieczny, który powinien być wprowadzony do przepisów prawa wewnętrznego. Organy nadzorcze właściwe w zakresie przetwarzania danych osobowych powinny cechować się niezależnością funkcjonalną pozwalającą im na wykonywanie ich zadań bez wpływów z zewnątrz. Ta niezależność

21 A. Mednis, *Prawo do wniesienia skargi do organu nadzorczego* [w:] *Realizacja praw osób, których dane dotyczą, na podstawie RODO,* red. B. Fischer, M. Sakowska-Baryła, Wrocław 2017, s. 347–348.

22 Tamże, s. 349.

wyklucza jakiekolwiek nakazy, bez względu na ich formę. Nie oznacza to też, że organ nadzoru nie może mieć charakteru wyznaniowego. Dla zaakcentowania niezależności ważne może być to, aby funkcji organu nadzorczego nie sprawował czynny duchowny ani pracownik związku wyznaniowego, ponieważ problemem może stać się zależność służbowa czy finansowa od władz związku wyznaniowego.

Wpływ na niezależność organu nadzorczego może mieć także aktywność członków organu inna aniżeli pełnienie funkcji członka organu nadzorczego. Z tego też powodu w art. 52 RODO i w motywie 121 preambuły RODO wskazano, że członkowie organu nadzorczego powinni powstrzymać się od wszelkich czynności niezgodnych ze swoimi obowiązkami oraz nie powinni w trakcie swojej kadencji podejmować żadnego zajęcia zarobkowego lub niezarobkowego niezgodnego z tymi obowiązkami. *A contrario* mogą więc oni, co do zasady, podejmować się takich zajęć tylko o tyle, o ile nie będą one niezgodne z ich obowiązkami jako członków organu nadzorczego i sprzeczne z obowiązkami samego organu nadzorczego. Takiego charakteru nie powinny mieć działania o charakterze czysto edukacyjnym lub reprezentacyjnym członków organu nadzorczego.

W sytuacji organu jednoosobowego wskazane jest wykluczenie możliwości równoległego pełnienia przez taką osobę urzędów wyznaniowych w jednostkach organizacyjnych związków wyznaniowych, które przetwarzają dane osobowe, z uwagi na możliwość wystąpienia konfliktu interesów. W przypadku organu kolegialnego sytuacja kształtuje się nieco odmiennie, ponieważ można dobrać odpowiednie procedury wyłączenia poszczególnych członków organu.

Członkowie organu nadzorczego powinni posiadać kwalifikacje, doświadczenie i umiejętności potrzebne do wypełniania swoich obowiązków i wykonywania swoich uprawnień. Powinny to być zwłaszcza kwalifikacje w dziedzinie ochrony danych osobowych. Pewne trudności może nastręczyć zdefiniowanie pojęcia „doświadczenie". Wykładnia literalna art. 53 RODO wskazywałaby jednak na to, że również ta cecha powinna dotyczyć dziedziny ochrony danych osobowych (choć nie tylko) – a więc zapewne doświadczenia w stosowaniu przepisów prawa ochrony danych osobowych. Pojęcie „umiejętności" należy odnosić, analogicznie jak w przypadku inspektora ochrony danych, do umiejętności (należytego) wypełniania swoich obowiązków i uprawnień (swoich zadań) jako członków organu nadzorczego. Powyższe stanowi pewne minimum oraz kryteria o charakterze ogólnym[23].

23 P. Litwiński, *Komentarz do art. 53 RODO* [w:] *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych). Komentarz*, red. P. Barta, P. Litwiński, Legalis.

Członek organu nadzorczego może zostać odwołany ze stanowiska tylko w przypadku, gdy dopuścił się poważnego uchybienia lub przestał spełniać warunki niezbędne do pełnienia swoich obowiązków. Wydaje się, że pojęcie poważnego uchybienia odpowiada w polskiej tradycji prawnej pojęciu rażącego naruszenia prawa. Należy w tym zakresie wyrazić wątpliwość, czy przewidziane przez ustawodawcę unijnego rozwiązanie nie pozostawia zbyt dużej swobody państwom członkowskim we wskazaniu przesłanek odwołania organu. W wielu porządkach prawnych państw członkowskich rażącym naruszeniem prawa jest już przewlekłość postępowania, która sama w sobie wskutek dużej ilości spraw z tytułu naruszeń ochrony danych osobowych nie jest jednak rzadkością[24]. Związek wyznaniowy ma prawo samodzielnie dookreślić przyczyny odwołania ze stanowiska, jak np. bycie członkiem danej wspólnoty religijnej.

Organ nadzorczy ma również obowiązek sporządzania sprawozdań ze swojej działalności. Treść art. 59 RODO nie stanowi o zawartości sprawozdania. Wskazano jedynie, że można opisać zgłoszone naruszenia prawa i wyjaśnić, jakie środki zostały podjęte przez organ nadzorczy. Nie jest natomiast jasne, czy sprawozdanie z działalności organu nadzorczego powinno być przekazywane tylko naczelnym władzom związku wyznaniowego, czy też udostępniane publicznie. Aczkolwiek nie wydaje się, aby było to wymaganie *ius cogens*.

ZAKOŃCZENIE

Celem wprowadzenia przepisów unijnego rozporządzenia było podniesienie standardu ochrony danych osobowych. Z punktu widzenia związków wyznaniowych istotną rolę odgrywa art. 91 RODO. Związki wyznaniowe stanęły przed zadaniem opracowania prawa wewnętrznego oraz powołania niezależnego organu nadzoru nad jego przestrzeganiem. Związki wyznaniowe przetwarzają dane osobowe podmiotów danych w związku z pełnionymi funkcjami statutowymi. Korzystają z autonomii oraz niezależności zagwarantowanej przez art. 25 ustawy zasadniczej. W procesie ustanawiania prawa wewnętrznego powinny kierować się zasadą proporcjonalności. Oznacza to wzmocnienie konstytucyjnego prawa do prywatności w większych związkach wyznaniowych. Z drugiej jednak strony polega to na poddaniu mniejszych wspólnot religijnych kontroli organów publicznych, co może okazywać się wyzwaniem, z powodu prawa do nieujawniania swoich przekonań religijnych jako danych wrażliwych.

24 Tamże.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 25 marca 1957 r. (Dz. Urz. UE C z 2016 r. Nr 202, s. 47).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz. Urz. UE L z 2016 r. Nr 119, s. 1).

Dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (Dz. Urz. UE L z 1995 r. Nr 281, s. 31).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 1997 r. Nr 133, poz. 883).

ORZECZNICTWO

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 października 2013 r., sygn. akt I OSK 1828/12, Legalis nr 806801.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 31 marca 2017 r., sygn. akt II SA/Wa 1905/16, Legalis nr 1603342.

LITERATURA

Bienias M., *Ochrona danych osobowych w fazie projektowania oraz domyślna ochrona danych (privacy by design oraz privacy by default) w ogólnym rozporządzeniu o ochronie danych,* „Monitor Prawniczy" 2016, nr 20, s. 53–57.

Dmochowska A., Zadrożny M., *Unijna reforma ochrony danych osobowych. Analiza zmian,* Warszawa 2016.

Hucał M., *Ochrona danych osobowych w związkach wyznaniowych w świetle unijnego rozporządzenia nr 2016/679,* „Studia z Prawa Wyznaniowego" 2017, t. 20, s. 185–222.

Krukowski J., *Prawo wyznaniowe,* Warszawa 2006.

Krzysztofek M., *Ochrona danych osobowych w Unii Europejskiej po reformie. Komentarz do Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679,* Warszawa 2016.

Litwiński P., *Komentarz do art. 53 RODO* [w:] *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych). Komentarz,* red. P. Barta, P. Litwiński, Legalis.

Makowski P., *RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz,* red. E. Bielak-Jomaa, D. Lubasz, Warszawa 2017.

Mazurkiewicz P., *Ochrona danych osobowych w Kościołach i związkach wyznaniowych w świetle Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)* [w:] *Ochrona danych osobowych w Kościele,* red. S. Dziekoński, P. Drobek, Warszawa 2016, s. 19–34.

Mednis A., *Prawo do wniesienia skargi do organu nadzorczego* [w:] *Realizacja praw osób, których dane dotyczą, na podstawie RODO,* red. B. Fischer, M. Sakowska-Baryła, Wrocław 2017, s. 345–365.

Mezglewski A., *Perspektywa i zakres implementacji nowych przepisów Unii Europejskiej dotyczących przetwarzania danych osobowych przez związki wyznaniowe* [w:] *Ochrona danych osobowych w Kościele,* red. S. Dziekoński, P. Drobek, Warszawa 2016, s. 35–52.

Pietrzak M., *Prawo wyznaniowe,* Warszawa 2003.

Syska K., *Administrator bezpieczeństwa informacji a inspektor ochrony danych – porównanie przesłanek powołania, statusu i zadań* [w:] *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Aktualne problemy prawnej ochrony danych osobowych 2016,* red. G. Sibiga, Warszawa 2016, s. 75–81.

NETOGRAFIA

RODO – Co zmienia nowe prawo o ochronie danych osobowych?, https://geobid.pl/aktualnosci/rodo-co-zmienia-nowe-prawo-o-ochronie-danych-osobowych [dostęp: 22 lipca 2025 r.].

Specjalna ankieta Eurobarometru (EB) nr 359, *Ochrona danych i tożsamość elektroniczna w UE (2011).*

STRESZCZENIE

Ochrona danych osobowych w działalności związków wyznaniowych w Polsce uległa istotnym zmianom po wprowadzeniu w życie przepisów unijnego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/679, znanego jako RODO. Związki wyznaniowe, podobnie jak inne podmioty, zostały zobowiązane do przestrzegania nowych standardów ochrony danych osobowych, które obejmują m.in. obowiązek odpowiedniego zabezpieczenia danych, uzyskania zgody na ich przetwarzanie oraz stosowania zasady minimalizacji danych. Rozporządzenie wprowadziło także wymogi związane z „prawem do bycia zapomnianym", obowiązek informacyjny wobec osób, których dane są przetwarzane, oraz zasady odpowiedzialności za naruszenie ochrony danych. Jednocześnie przepisy te uwzględniają specyficzne potrzeby związków wyznaniowych, które w niektórych aspektach mogą korzystać z pewnych derogacji, jednak ich działalność musi być zgodna z prawami i wolnościami osób fizycznych chronionymi przez RODO. W rezultacie związki wyznaniowe muszą dostosować swoje działania do nowych wymogów, wprowadzając odpowiednie procedury i środki techniczne mające na celu ochronę danych osobowych.

Słowa kluczowe: ochrona danych osobowych, przetwarzanie danych osobowych, autonomia, niezależność, związki wyznaniowe, RODO, niezależny organ nadzoru

SUMMARY

PERSONAL DATA PROTECTION IN THE ACTIVITIES OF RELIGIOUS ASSOCIATIONS IN POLAND AFTER THE ENTRY INTO FORCE OF THE PROVISIONS OF EU REGULATION NO. 2016/679

The protection of personal data in the activities of religious associations in Poland has undergone significant changes following the implementation of the provisions of the EU Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council, known as the GDPR. Religious associations, like other entities, have been obliged to comply with new standards of personal data protection, which include, among others, the obligation to properly secure data, obtain consent to their processing and apply the principle of data minimization. The regulation also introduced requirements related to the "right to be forgotten", the obligation to provide information to persons whose data is processed, and the principles of liability for a breach of data protection. At the same time, these provisions take into account the specific needs of religious associations, which in some aspects may benefit from certain derogations, but their activities must be consistent with the rights and freedoms of natural persons protected by the GDPR. As a result, religious associations must adapt their activities to the new requirements by introducing appropriate procedures and technical measures aimed at protecting personal data.

Keywords: personal data protection, personal data processing, autonomy, independence, religious associations, GDPR, independent supervisory authority